

A szakszervezeti könyvtárak állományának védelme

Bármelyik könyvtári hálózathoz tartozó könyvtárnak komoly gondot okoz és feladatot jelent állományának megőrzése. A könyvállomány védelme a szakszervezeti könyvtáraknál különösen jelentős. Itt ugyanis mindössze 2% a főhivatású könyvtáros, szemben a társadalmi munkás-könyvtárosok több mint tízezres lelkes táboraival. Az utóbbiak bármilyen lelkesen is végzik munkájukat, az a könyvtárak belső rendjében, nyilvántartásában sok kívánnivalót hagy maga után. Az itt mutatkozó jelentős hibák is elősegítik a könyvek elveszését. Sajnos, a vállalatok gazdasági szervei sem érezték kötelességüknek, hogy a könyvtárak állományát mint társadalmi tulajdonát megvédjék, vagy annak megvédésében segítsenek. Ugyanez mondható el az üzemi szakszervezeti bizottságok egy részéről is.

Sok könyvtárosnak már eddig is komoly munkát és feladatot jelentett a könyvek visszaszerzése, de ez sok esetben szélmalomharc volt, mert kizárólag a könyvtáros, vagy a könyvtáraktívák meggyőző nevelőmunkájára volt alapozva. Természetesen a nevelés elsőrendűen fontos, de a gyakorlat azt bizonyította, hogy adminisztratív eszközök nélkül túl sok eredménye nem volt. Ennek tudható be, hogy évek folyamán a szakszervezeti könyvtárakból sok ezer könyvet tulajdonítottak el. A könyvvédelem terén adminisztratív intézkedések végrehajtása a vállalatok feladata lett volna, de mivel erre érvényes jogszabály őket nem kötelezte, egy-két kivétellel nem tettek semmit. A SZOT elnöksége által 1951-ben kiadott működési szabályzat, majd az 1952-es minisztertanácsi határozat és az 1953-ban kiadott népművelési miniszteri utasítás a könyvállomány védelmére javított az akkori tarthatatlan helyzeten. De még ezek után is főleg csak ott foglalkoztak érdemileg a könyvvédelemmel, ahol a könyvtáros harcolt ezért. Ezután már sok helyen elérték azt, hogy az üzem vagy vállalat kötelezte kilépő dolgozóit arra, hogy a könyvtáros aláírásával igazolja: nincs nála könyvtári könyv. Azonban a kártérítés kérdése még mindig nem lett megoldva, mivel a könyvállományt nem tekintették az üzemhez tartozó társadalmi tulajdonnak.

A könyvvédelem igen fontos kérdésének megoldását segítette elő a SZOT Elnökség 1955-ös határozatának az a pontja, mely a szakszervezetek feladatává teszi, hogy a szakminisztériumokkal közösen könyvvédelmi rendeleteket

adjanak ki. Ez idő szerint valamennyi szakszervezet elnöksége, illetve minisztérium foglalkozik ezzel a kérdéssel: a kohóipari, illetve vasipari dolgozók szakszervezete és a Kohó és Gépipari Minisztérium, valamint az élelmiszeripari szakszervezet és az Élelmiszeripari Minisztérium idevágó rendelete már meg is jelent.

A könyvvédelmi rendelet határozottan leszögezi, hogy a könyvtár éppen olyan társadalmi tulajdon, mint az üzem vagy intézmény bármely felszerelése vagy berendezése. Tehát a könyvállományért a vállalat vagyonjogilag is felelős. Másik fontos része az, hogy az igazgatót és az üzemi szakszervezeti bizottságot kötelezi, hogy a könyvtár részére a lehetőségeknek megfelelő helyiséget és berendezést biztosítson.

A rendelet megjelenése után a vállalatoknál is nyilvánartják a könyvtár olvasóit. Az a dolgozó, aki könyvtári tag, csak akkor kapja meg a végelszámolását, ha a könyvtáros igazolja, hogy könyvtartozása nincs.

Tisztázza a rendelet a be nem szerezhető művek kártérítésének kérdését is. Ez azért is fontos, mert az utóbbi másfél évben elég sűrűn előfordult, hogy egy-egy beszerezhetetlen művet a könyvtártól kölcsönvettek, majd bejelentették, hogy elveszett, s az árát kifizették. A rendelet úgy intézkedik, hogy beszerezhetetlen művek elvesztésénél, illetve el tulajdonításánál a mű árának háromszorosát kell megfizettetni. Ennek már eredménye is mutatkozik, mert a könyvek egyszerre előkerülnek, mikor a könyvtárosok a háromszoros árát kérik. Ehhez a kérdéshez tartozik a késedelmi díjak bevezetése is, melyet a rendelet kötelezően előír. Ezt is elhanyagolták a könyvtárosok, hivatkozva arra, hogy nem zaklatják vele az olvasókat. Ez helytelen felfogás, mert anyagilag ez nem nagy összeg, de elősegíti néhány gondatlan olvasó rendre és pontosságra való nevelését.

A rendelet meghatározza azt, hogy az üzemi bizottság és az igazgató együttesen bízta meg a könyvtárost a könyvtári teendők ellátásával. Könyvtárosváltozás alkalmával a könyvállomány átadása az üzemi bizottság és az igazgató képviselőjének jelenlétében történhet csak meg. Ez lényegében azt jelenti, hogy megszűnik az eddigi elég gyakori szokás, hogy leltár és állományellenőrzés nélkül adták át a könyvtárat, és azt is jelenti, hogy nagyobb gondot fordítanak majd a könyvtáros kiválasztására.

Az eddig kiadott könyvvédelmi rendeletek gyakorlati alkalmazása most kezdődik. Hatását értékelni még korai lenne. Azonban az már tapasztalható, hogy a vállalatok, üzemek gazdasági szervei a könyvtár helyes nyilvántartását jobban megkövetelik és e munkához segítséget is jobban adnak. Például a Klement Gottwald Villamosági Gyár könyvtárában a meglévő leltárkönyv nem jó. Hosszú ideje kéri a vállalatot, hogy adjon segítséget egy új leltárkönyv elkészítéséhez — a kérés csak most fog teljesülni, a rendelet hatására. A példák hosszú sorát lehetne felsorolni, hogy az üzemi szakszervezeti bizottságok és a könyvtárosok mellett végre a gazdasági vezetés is kezd a könyvtárakkal foglalkozni. Bár érdeklődése még nem a könyvtárak tartalmi munkájára irányul, hanem csak vagyoni jogi kérdésekre, de ez is eredmény. Most a könyvtárosokon és a kultúrmevelési felelősökön van a sor, hogy ezt felhasználva, a könyvtár tartalmi munkájában is javulást eredményezzen.

Találkozunk persze olyan esetekkel is, ahol a rendeletet félreértve — pl. a MÁVAG-ban, bár a jó szándék vezette őket, de túlzásba estek — azt hitték, hogy a könyvtár egész irányítása most már a gazdasági vezetés feladata, külön szabályzatot akartak a könyvtár számá-

ra készíteni. stb. Az ilyen jelenségek elég ritkák. Ilyen esetben meg kell magyarázni, hogy a könyvtár irányítása a szakszervezet feladata és nem a gazdasági szerveké. Az ő feladatuk az, hogy a könyvtár működését elősegítsék, valamint a könyvtárban lévő társadalmi tulajdon megőrzését biztosítsák.

A könyvtárosoknak a könyvvédelmi rendelet nagy segítséget, de a segítség mellett, fokozott felelősséget is jelent. A rendelet előírja a könyveket, illetve az olvasók pontos nyilvántartását, mert az állományvédelmet csak így lehet megvalósítani. A hiányos nyilvántartás következtében vissza nem szerezhető könyvekért a könyvtáros a felelős. Amennyiben a könyvtáros pontos nyilvántartás alapján — a meghatározott időben — közli a vállalattal a könyvetulajdonitást, illetve a késedelmes visszahozást, a vállalat ennek alapján teszi meg intézkedéseit. Ha a könyvtáros bejelentése ellenére a vállalat ezt elmulasztja, az elvesztett könyvekért a vállalat a felelős.

A könyvvédelmi rendelet kiadása komoly jelentőségű a szakszervezeti könyvtárhálózatban. Az állományvédelem mellett hozzájárul a könyvtárak belső rendjének megjavításához, a könyvtárak tervszerűbb munkájához, s ezek nyomán az olvasószolgálat jobb ellátásához.

Nyíri Zoltán

Kitüntetések

MUNKA ERDEMRÉNDLET kapott:
Varjas Béla, az Országos Széchényi Könyvtár vezetője.

SZOCIALISTA MUNKAÉRT ERDEMRÉMET kaptak:

Fajth Tibor, a Kiadói Főigazgatóság főigazgató helyettese; Köpeczi Béla, a Kiadói Főigazgatóság főigazgató helyettese; Siklós Béla, az Új Magyar Könyvkiadó műszaki osztályvezetője; Urbán Eszter, az Új Magyar Könyvkiadó lektora; Waldapfel Eszter, az Országos Széchényi Könyvtár helyettes vezetője és Zala Imre, az Állami Könyvterjesztő Vállalat igazgatója.

MUNKA ERDEMRÉMET kaptak:

Berza László, a Népművelési Minisztérium osztályvezetője; Fenyő Dénes, az Új Magyar Könyvkiadó főkönyvelője; Gálóczi Györgyné, az Új Magyar Könyvkiadó ellenőrző szerkesztője; Kondor Istvánné, a Népművelési Minisztérium főszerkesztője; Kovács Miklós, az Ifjúsági Könyvkiadó Irodalmi vezetője; dr. Podonyi András, az Országgyűlési Könyvtár osztályvezetője; Solt Sándor, a Műszaki Könyvkiadó igazgatója és Szőnyi László, a miskolci Megyei Könyvtár vezetője.

SZOCIALISTA KULTURÁRT kitüntető jelvényt kaptak:

Budavári Emil, az Ifjúsági Könyvkiadó főkönyvelője; dr. Dabis Attila, a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó felelős szerkesztője; Fehér Imréné, a Művelt Nép Könyvkiadó csoportvezetője; Fébo László, a Kiadói Főigazgatóság főszerkesztője; Fülöp Pál, az Új Magyar Könyvkiadó raktárkezelője; Gergely Pálné, az Új Magyar Könyvkiadó felelős szerkesztője; Gonda Pál, a Mezőgazda-

sági Könyvkiadó műszaki vezetője; Gyöngyi László, az Új Magyar Könyvkiadó felelős szerkesztője; Haas Károly, a Kiadói Főigazgatóság csoportvezetője; dr. Hantos László, a Mezőgazdasági Könyvkiadó felelős szerkesztője; Herczeg Albertné, a Szépirodalmi Könyvkiadó csoportvezetője; Kenedi Katalin, az Ifjúsági Könyvkiadó propagandistája; Kollin Andrásné, az Állami Könyvterjesztő Vállalat boltvezetője; Korom Ferenc, a Műszaki Könyvkiadó osztályvezetője; Márkus Bálint, a Műszaki Könyvkiadó főszerkesztője; Molnár Sándorné, az Új Magyar Könyvkiadó könyvelője; Muraközy Tamás, a Mezőgazdasági Könyvkiadó irodalmi vezetője; Nemes László, az Állami Könyvterjesztő Vállalat főszerkesztője; Nyíri Ferencné, az Új Magyar Könyvkiadó segéd-szerkesztője; Párczer Ferenc, az Állami Könyvterjesztő Vállalat osztályvezetője; Pásztori Béla, az Állami Könyvterjesztő Vállalat területi irányítója; Pollák Jenőné, az Állami Könyvterjesztő Vállalat osztályvezetője; Popovics Béla, a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó lektora; Rózsa István, a Műszaki Könyvkiadó osztályvezetője; Súlyom Gáborné, a Művelt Nép Könyvkiadó szerkesztője; Tamás Imre, a Kiadói Főigazgatóság főszerkesztője; Török István, a Műszaki Könyvkiadó főszerkesztője; Tüske Rozália tatabányai népkönyvtáros, Vécsei Tiborné, a Szépirodalmi Könyvkiadó felelős szerkesztője és Wolf Lászlóné, az Új Magyar Könyvkiadó szerkesztője titkára.

MINISZTERI DICSERO OKLEVELET kaptak:
Dr. Darabos Pálné, a Népművelési Minisztérium főszerkesztője és Országos Széchényi Könyvtár könyvkötő osztályának dolgozója.